

การพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม
สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี
Development of an Art Composition Subject by Using Cultural
Dimensions for an Undergraduate Art Education Curriculum.

นางสาวกรวรรณ ทับทิมดี *

Korrawan Tabtimdee

ผศ. ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ **

Asst. Prof. Apichart Pholprasert, Ph.D.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาเนื้อหารายวิชาและแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม 2)เพื่อพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี การวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบผสม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทั้งหมด 44 คน ได้แก่ ครูผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ระดับปริญญาตรี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม นักศึกษาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ใน 4 ภาคของประเทศไทย ผลงานศิลปะของศิลปิน 4 ภาค รวม 36 ผลงาน โดยทำการสัมภาษณ์ สอบถาม วิเคราะห์ ผลงาน ใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบวิเคราะห์

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นทั่วไปพบว่าควรเพิ่มมิติทางวัฒนธรรมในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้คุณค่าและเห็นข้อแตกต่างของวัฒนธรรมแต่ละภาคเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้ และรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ควรประกอบไปด้วยด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนี้ 1) ด้านจุดประสงค์ คือ กำหนดให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของวัฒนธรรมและให้ศึกษาวัฒนธรรมของแต่ละภาคแล้วนำมาสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละภาคได้ 2) ด้านเนื้อหาวิชา ภาคเหนือควรศึกษาเกี่ยวกับวัดและลวดลายทางสถาปัตยกรรมล้านนา ภาคกลางควรศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือเกษตรกรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรศึกษาจิตรกรรมฝาผนัง ภาคใต้ควรศึกษาเรือกอลและ ลวดลายอิสลาม 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนควรเรียนกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และมีการทัศนศึกษาเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง 4) ด้านสื่อการเรียนการสอนควรมีสื่อที่มีความทันสมัยใช้ประกอบกับสื่อของจริง 5) ด้านการวัดและประเมินผล คือ วัดประเมินผลจากความสมบูรณ์ลงตัวขององค์ประกอบศิลป์ในมิติวัฒนธรรม

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Korrawan.Ta@student.chula.ac.th

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Apichart.P@Chula.ac.th

ISSN1905-4491

Abstract

The purposes of this research were 1) to study course details and teaching activity guidelines and 2) to develop art composition curriculum by applying cultural dimension for the undergraduate art education course. This research was a combined qualitative and quantitative research. The purposive sample consisted of 44 persons including instructors of art composition in undergraduate level, cultural experts or artists whose unique cultural works were well acclaimed, art education undergraduate students from four regions of Thailand and artwork of regional artists, 36 works. The research tools comprised interviews, questionnaires and analysis for art work. The data analysis was presented in tables together with essays.

The findings on opinions analysis indicated that the cultural dimension should be added in the art composition course since the learners will have opportunity to learn the great values of Thai culture, understand the differences among cultures and can apply them for their own culture. Moreover, the art composition course should contained both theories and practices as follows: 1) objectives: contents on history and significance of culture of each region, study of regional culture, and application of studied culture for creating unique art works of each region; 2) course details: northern region: study on temples and Lanna style architecture; central region: study on basketwork or agriculture equipment; northeastern region: study on mural arts of temples; and southern region: Korlae boats and Islam patterns; 3) instruction management: the learners should have opportunity to learn with experts to exchange knowledge and demonstrate their works. Also, field trips should be organized so the learners can learn from experiences; 4) instruction media: digital online media should be balanced with real works; 5) test and evaluation: test and evaluation of the integrity of art composition and ability of presenting cultural dimension.

คำสำคัญ: องค์ประกอบศิลป์ / การพัฒนารายวิชา / หลักสูตรศิลปศึกษา / วัฒนธรรม

KEYWORDS: ART COMPOSITION / DEVELOPMENT / ART EDUCATION CURRICULUM / CULTUAL

บทนำ

องค์ประกอบศิลป์ เป็นพื้นฐานของนักศึกษาศิลปะตั้งแต่เริ่มต้นบทเรียนของการสร้างสรรค์ และเป็นแกนหลักที่ช่วยสร้างสำนึกในการสร้างสรรค์ (ชลุต นิมเสมอ, 2557) เป็นวิชาที่มีความสำคัญสำหรับผู้สร้างสรรค์งานศิลปะองค์ประกอบศิลป์จึงมีบทบาทสำคัญในผลงานทัศนศิลป์ทุกสาขา ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์ สื่อผสม ภาพถ่าย และศิลปะประยุกต์ (เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ, 2549) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบศิลป์ดังจะเห็นได้จาก สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ ได้ระบุคุณภาพผู้เรียนที่จบชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาว่าจะต้องรู้และเข้าใจเรื่องทัศนธาตุและหลักการออกแบบและเทคนิคที่หลากหลายในการสร้างงานทัศนศิลป์ สภาพการสอนในปัจจุบันองค์ประกอบศิลป์มีลักษณะที่เน้นการประกอบกันของทัศนธาตุ ความสัมพันธ์ของการสร้างรูปร่างรูปทรงที่เป็นรูปทรงพื้นฐานเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยไม่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของ

วัฒนธรรมความคิดของแต่ละภูมิภาคเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ศิลปะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม กล่าวคือ ศิลปะมีวัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ (วิรุณ ตั้งพรเจริญ, 2552) และศิลปะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะประจำชาติ ได้ชัดเจนที่สุด (วิทย์ พิณคันเงิน, 2547) น.ณ ปากน้ำ (2550) กล่าวไว้ว่าการที่เราศึกษาศิลปะตามแบบแผนสากลนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเราศึกษาแบบแผนของศิลปวัฒนธรรมของไทยด้วยนั้น จะเป็นผลดีอย่างมาก ประเทศไทยในแต่ละภูมิภาคร่ำรวยทางวัฒนธรรม ดังนั้นสถาบันทางการศึกษาจึงควรนำความสำคัญนี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน

สำหรับนิสิตหลักสูตรศิลปศึกษา นิสิตควรได้ศึกษาการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง และ องค์ประกอบศิลป์จากวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆของประเทศ ตามหลักปรัชญาทฤษฎีหลักการแนวคิด ประกอบด้วยกระบวนการ เทคนิคหรือขั้นตอนสำคัญ ในการเรียนการสอน(ทีศนา แคมมณี, 2556) แต่ละภูมิภาคมีสถาบันที่เปิดสอนในหลักสูตรศิลปศึกษาที่ผลิตครูศิลปะออกไปทั่วประเทศ อาทิเช่น คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น จึงควรมีวิชาองค์ประกอบศิลป์ที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและมีการนำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของการสอน ซึ่งในทุกภูมิภาคมีสถาบันการศึกษาที่สามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่จะนำไปศึกษา และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับศิลปศึกษาได้

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงจะสร้างวิชาองค์ประกอบศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง จากการศึกษาจากสถาบันในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และนำจุดเด่นขององค์ประกอบศิลป์ในมิติทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคมาบรรจุลงในรายวิชาองค์ประกอบศิลป์ โดยการสัมภาษณ์ สอบถาม อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการองค์ประกอบศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมและนักศึกษาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี รวมถึงการวิเคราะห์ห้ององค์ประกอบศิลป์จากงานทัศนศิลป์ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย แล้วพัฒนาเป็นรายวิชาองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาวิชาและแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี
2. เพื่อพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม คือ เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อนำจุดเด่นในโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคมารวบรวมและบรรจุลงในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้วิธีในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง คือ 1) อาจารย์ผู้สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งหมด 6 ท่าน มีเกณฑ์ในการเลือกคุณสมบัติ ดังนี้อาจารย์ผู้สอนที่สอนเกี่ยวกับรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ ในหลักสูตรศิลปศึกษาและหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน 5 ปีขึ้นไป 2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จำนวนภูมิภาคละ 2 ท่าน รวมเป็น 8 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม งานหัตถศิลป์หรืองานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ 3) นักศึกษาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษาใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย จำนวนภาคละ 5 คน รวมเป็น 30 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคุณสมบัติ คือ เป็นนักศึกษาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรศิลปศึกษา ที่เคยเรียนรายวิชาเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ 4) ผลงานศิลปะของศิลปินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ โดยคัดเลือกผลงานศิลปะที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ โดยคัดเลือกผลงานจากศิลปินในแต่ละภูมิภาค จำนวนภูมิภาคละ 3 ท่าน ท่านละ 3 ผลงาน รวมเป็นศิลปิน 12 ท่าน และผลงานศิลปะ 36 ผลงาน มีเกณฑ์ในการเลือกคุณสมบัติ คือ เป็นศิลปินที่อาศัยในภูมิภาคนั้น ๆ และสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นจนเป็นที่ยอมรับ หรือมีการแสดงผลงานศิลปะในระดับชาติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ สำหรับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม และสำหรับนักศึกษาศิลประดับปริญญาตรีศึกษาใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Information) แบบปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยคำถาม ดังนี้ ชื่อ อายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน ตอนที่ 2 ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์ในมิติที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคและองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะภูมิภาคของตน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเพิ่มเติม เกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม เป็นส่วนที่ให้อาจารย์ผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่นอกเหนือจากคำถามในการสัมภาษณ์ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้

2. แบบสอบถาม สำหรับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม และนักศึกษาศิลปะระดับปริญญาตรีศึกษา ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบไปด้วยคำถาม ดังนี้ ชื่อ อายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน ตอนที่ 2 คำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี คือ 1) จุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน 2) เนื้อหาในรายวิชา 3) กิจกรรมการเรียนการสอน 4) วิธีการสอน 5) การวัดและประเมินผล 6) อื่น ๆ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นส่วนที่ให้อาจารย์ผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่นอกเหนือจากคำถามในแบบสอบถาม

3. แบบวิเคราะห์ผลงานศิลปะของศิลปินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคใต้ ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์วิจารณ์งานศิลปะของ ยีน เอ มิทเลอร์ (Gene A. Mittler, 1994) โดยมีเกณฑ์การวิเคราะห์ ดังนี้ 1) ชั้นระบุข้อมูลของผลงาน 2) ขั้นตอนการพรรณนาผลงาน 3) ชั้นวิเคราะห์ 4) ชั้นตีความ 5) ชั้นประเมินผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
2. นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงกับผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พัฒนาและปรับแก้ความถูกต้อง
3. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ และนักศึกษาศิลปศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดเด่นด้านองค์ประกอบศิลป์ในงานศิลปะของแต่ละภาค แล้วนำไปพัฒนาเป็นรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยชื่อ อายุ ประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา สถานศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละและนำมาแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะภูมิภาคของตน และข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์ในมิติที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในแต่ละ

ภูมิภาค ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเพิ่มเติมในประเด็นที่นอกเหนือจากคำถามในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ(percentage) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบในแต่ละข้อ ให้คำตอบตามอัตราการประมาณค่าตามระดับความพึงพอใจ 5,4,3,2 และ 1 โดยกำหนดความหมายค่าตัวเลขจากมากไปน้อย เห็นด้วยมากที่สุดไปจนถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่นอกเหนือจากคำถามในแบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางองค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย แล้วนำมาพัฒนาเป็นรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย และนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดคือในระดับดุษฎีบัณฑิต และระดับมหาบัณฑิตรองลงมาตามลำดับผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ศึกษาจบในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์และจบการศึกษาสูงสุดระดับมหาบัณฑิตบัณฑิตศึกษา และดุษฎีบัณฑิตรองลงมาตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านงานทัศนศิลป์ เป็นผู้ที่มีผลงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาและประกอบอาชีพในท้องถิ่นนั้นๆทั้งสิ้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นศิลปินอิสระและอาจารย์พิเศษในระดับปริญญาตรี นิสิตนักศึกษาที่ทำการเก็บข้อมูลทุกคนเป็นคนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาในชั้นปีที่ 4 ปีที่ 3 ปีที่ 2 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นทั่วไปจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันและผลจากแบบสอบถามในแต่ละด้าน ผู้วิจัยจะทำการนำข้อคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากถึงมากที่สุดมาใช้ในการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ ดังนี้

1. ด้านความคิดเห็นทั่วไป

พบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ในปัจจุบันไม่ได้มีการนำมิติทางวัฒนธรรมมาบรรจุไว้อย่างชัดเจน มีเพียงการสอดแทรกเรื่องราวของวัฒนธรรมลงไปในช่วงเวลานั้น ไม่ได้เรียนเกี่ยวกับโครงสร้างองค์ประกอบศิลป์ที่เป็นจุดเด่นของวัฒนธรรมนั้น ๆ การเพิ่มมิติทางวัฒนธรรมลงในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่นิสิตนักศึกษา

ควรมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย ซึ่งการเรียน องค์ประกอบศิลป์ในมิติทางวัฒนธรรมนั้นจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความรัก ความเข้าใจในความแตกต่างของ วัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค รู้คุณค่าของวัฒนธรรม นำมาปรับใช้และพัฒนาให้เกิดเป็นผลงานใหม่ ๆ

2. จุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน

ด้านจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ในปัจจุบัน จาก การสัมภาษณ์ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการระบุจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน มีเพียง การสอดแทรกเรื่องราวทางวัฒนธรรมไปเท่านั้น จากแบบสอบถามการกำหนดจุดประสงค์ในการจัดการเรียน การสอนทั้งหมด 5 ข้อ ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญและนิสิตนักศึกษา เห็นด้วยมากถึงมากที่สุด คือ 1) เพื่อให้ผู้เรียน ได้ศึกษาและทำความเข้าใจหลักองค์ประกอบศิลป์พื้นฐาน 2) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์จุดเด่นของ องค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค 3) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสามารถนำจุดเด่นในทางวัฒนธรรม ในแต่ละภูมิภาคมาใช้ในการจัดองค์ประกอบศิลป์ 4) เพื่อให้เห็นคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีเอกลักษณ์ของ วัฒนธรรมไทย 5) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการสอนและสร้างสื่อการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้ มิติทางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้

3. เนื้อหาในรายวิชา

เนื้อหาในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับ ปริญญาตรี จากผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคลงในเนื้อหาวิชา ดังนี้ 1) องค์ประกอบศิลป์พื้นฐาน 2) งานทัศนศิลป์ร่วมสมัย 3) หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ 4) การเขียนแผนการสอน สื่อการสอน เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม 5) เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม ควรมีการเรียนเกี่ยวกับประวัติที่มาและความสำคัญของแต่ละ วัฒนธรรมนั้น ๆ โดยจะแบ่งเป็น 4 ภาค ดังนี้ 1) ภาคเหนือ วัฒนธรรมที่ควรศึกษา ได้แก่ วัด ลวดลายล้านนา จุดเด่นของทัศนธาตุ และองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ เส้นโค้งที่มีความอ่อนช้อย แสดงลักษณะของความสบาย เลื่อนไหล นุ่ม เรื่อยเฉื่อย ซึ่งจะเห็นได้จากงานจิตรกรรมฝาผนัง จากตัวละครที่เขียนลงบนฝาผนัง จะมีความอ่อนช้อยและใช้เส้นที่มีความปราณีต สี เป็นสีโทนเย็น เบาสบายตา จากผลวิจัยพบว่า สภาพภูมิอากาศ วิถีชีวิต อุปนิสัย ภาษาถิ่นของคนภาคเหนือที่เป็นคนใจเย็น จึงเป็นผลให้ภาพผลงานทัศนศิลป์ วัฒนธรรมและ ประเพณีมีการแสดงออกมานุ่มนวล และ อ่อนช้อย ในส่วนนี้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า น่าจะ เป็นอิทธิพลจากอากาศที่เย็นสบาย ทำให้ช่างฝีมือใจเย็นและค่อยๆบรรจงสร้างสรรค์งาน จะเห็นได้จากจังหวะ ของดนตรีในภาคเหนือจะช้า และอ่อนหวาน สอดคล้องกับ ขำคม ประสิทธิ์ (2549) ได้อธิบายไว้ว่า ไม่ว่า วัฒนธรรมประเภทใดล้วนแสดงเอกลักษณ์และอุปนิสัยของคนในพื้นที่นั้น ภาคเหนือก็เช่นกันที่ดนตรีมีความ อ่อนโยนและนุ่มนวลนั้นก็มาจากอุปนิสัยของคนพื้นที่นั้น 2) ภาคกลาง วัฒนธรรมของภาคกลาง มีการแบ่งตาม ยุคสมัยและตามพื้นที่วัฒนธรรมและประเพณีในภาคกลางล้วนมีอิทธิพลมาจากหลายๆที่ แม้จะมีความ หลากหลายแต่ล้วนมีพื้นฐานการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกัน เกษตรกรรมภาคกลางมีความโดดเด่นจึงเห็นว่า

เครื่องมือในการดำรงชีวิตมีความสำคัญและควรศึกษา เช่น เครื่องจักรสาน เป็นต้น จุดเด่นขององค์ประกอบศิลปะของภาคกลาง คือ ความเรียบง่าย 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัฒนธรรมที่ควรศึกษา คือ จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ จุดเด่นของทัศนธาตุ และองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ ได้แก่ การใช้สีซึ่งเป็นสีดิบ กล่าวคือ เป็นสีที่ได้จากธรรมชาติทั้งสิ้น เนื่องจากช่างฝีมือเป็นชาวบ้านไม่ได้ร่ำรวยที่จะหาสีดีๆมาใช้ จึงใช้สีจากธรรมชาติมาใช้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะพบสีน้ำเงิน และสีเหลืองเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี เอกชนนิยม(2548) ได้กล่าวไว้ว่า งานจิตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้สีน้ำเงิน และสีเหลืองแทนสีทองที่หายากเป็นส่วนใหญ่ เกิดความเป็นเด่นของสี เรื่องเส้น การใช้เส้นจะมีลักษณะหยาบ และไม่สม่ำเสมอ เป็นผลมาจากวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้วาดซึ่งได้มาจากธรรมชาติแทบทั้งสิ้น และที่ว่าง การวาดภาพของจิตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะไม่คำนึงถึงความเป็นจริง ที่ว่างจะเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีจังหวะ ขนาดของต้นไม้ หรือวิวจะไม่สมจริงจะมีลักษณะแบน 4) ภาคใต้ วัฒนธรรมที่ควรศึกษา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เรือกอและ ลวดลายอิสลาม จุดเด่นของทัศนธาตุ และองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ สีสันสดใส สีเป็นทัศนธาตุที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในวัฒนธรรมภาคใต้ ทั้งเรื่องการแต่งกาย สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่า ภูมิอากาศ แสงแดดที่จัดจ้าทำให้ตาที่มองเห็นสิ่งแวดล้อมต่างๆแจ่มชัด ต้นไม้ ดอกไม้ต่าง ๆ ที่เห็นจึงมีสีที่สดจัดจ้า รูปร่าง รูปทรง เรขาคณิต ลวดลายส่วนใหญ่ปรากฏเป็นเส้นตรง กรรมวิธีในกาสร้างสรรค์มีผลต่อเส้น และรูปแบบของรูปร่างรูปทรง

4. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าการเรียนกับผู้เชี่ยวชาญและการไปทัศนศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การเรียนกับผู้เชี่ยวชาญจะสามารถทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ดูการสาธิตการทำงาน ได้ฟังการบรรยายจากผู้มีประสบการณ์ตรง การไปทัศนศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเกิดการปะทะ ได้เห็นของจริงจะทำให้เกิดความเข้าใจ รู้คุณค่า และสามารถนำประสบการณ์จริงมาพัฒนาเป็นงานของตนเองได้ จากแบบสอบถามมีความเห็นด้วยมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ในภาพรวมการจัดการจัดการเรียนการสอนควรให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ 2) สอนแบบบรรยาย ทฤษฎีองค์ประกอบศิลป์พื้นฐาน จากหนังสือ ตำรา สื่อออนไลน์ และ ผลงานศิลปะของศิลปินไทย และศิลปินต่างประเทศ 3) สอนบรรยาย ประเภท ประวัติ ความเป็นมาของวัฒนธรรม และการจัดองค์ประกอบศิลป์ในมิติวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค 4) สอนแบบสาธิตกระบวนการทำงานและการจัดองค์ประกอบศิลป์พื้นฐาน และองค์ประกอบศิลป์ของวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค 5) ศึกษากระบวนการทำงานและการจัดองค์ประกอบศิลป์ในมิติวัฒนธรรมจากงานทัศนศิลป์พื้นถิ่นของแต่ละภูมิภาคและศิลปินท้องถิ่น ประกอบสื่อออนไลน์และภาพสองมิติ 6) ศึกษาเทคนิคการจัดองค์ประกอบศิลป์จากกระบวนการทำงานของศิลปินหรือช่างฝีมือจริง 7) ศึกษาจุดเด่นขององค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค นำเสนอเป็นผลงานศิลปะและรายงาน 8) การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ศึกษาองค์ประกอบศิลป์จากงานทัศนศิลป์ หรืองานหัตถศิลป์ ที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค 9) ฝึกทักษะการจัดองค์ประกอบศิลป์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยนำจุดเด่นขององค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคมาใช้

10) ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะของศิลปิน ตนเอง และเพื่อนร่วมชั้น 11) การนำเสนอแผนการสอน และ สื่อการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม

5. สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี คือ สื่อที่เป็นของจริง ภาพผลงานจริง ประเพณี หรือ วัฒนธรรมจริง ๆ กล่าวคือ การได้ดูผลงานศิลปะของจริง จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้เห็นสีจริงของผลงาน ได้เห็นพื้นผิวของผลงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดแรงบันดาลใจ การได้สัมผัสกับแหล่งที่มาของผลงานหรือวัฒนธรรมนั้นจริง ๆ จะทำให้เกิดความรู้รัก ตระหนัก และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมมากขึ้น จากแบบสอบถามพบว่ามีความคิดเห็นมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับ การใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน การได้ดูผลงานที่มีชื่อเสียงของศิลปินไทย และ ศิลปินต่างประเทศที่มีชื่อเสียง จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ในส่วนของการใช้สื่อประเภท หนังสือ และ ตำรา ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอยู่

6. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลผลงานของผู้เรียนนั้น ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่และนิสิตนักศึกษาให้ความเห็นว่าการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยจะเห็นผลดีที่สุด กล่าวคือ ควรให้เจ้าของผลงานได้มีส่วนในการวิเคราะห์วิจารณ์งานของตนเอง และ ของเพื่อน ร่วมกันกับครูผู้สอน เพื่อเป็นการวัดความเข้าใจในพื้นฐานของการจัดองค์ประกอบศิลป์ผ่านการวิจารณ์ผลงานศิลปะ และเพื่อวัดความเข้าใจและความซาบซึ้งในมิติวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในผลงาน จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากถึงมากที่สุดเกี่ยวกับเกณฑ์การวัดและประเมินผล ดังนี้ 1) ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถอธิบายหรือถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับจุดเด่นองค์ประกอบศิลป์ของวัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคผ่านการวิเคราะห์ วิเคราะห์ผลงานศิลปะได้อย่างถูกต้อง 2) ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในกระบวนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยมิติทางวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง 3) ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดจุดเด่นองค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้อย่างถูกต้อง 4) ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคแล้วพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับศิลปศึกษาได้

5) ประเมินคุณภาพแผนการสอนและสื่อการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่าควรการพัฒนาวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยบรรจุมิติทางวัฒนธรรมลงรายวิชาดังกล่าว เนื่องจากรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น จะเป็นหลักสูตรที่ผลิตครูสำหรับไปสอนนักเรียนในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นได้มีการระบุไว้ใน สาระที่ 1

ทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่า งาน ทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551) จึงทำให้เห็นว่ามี การเรียนเรื่องวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ได้รู้คุณค่าของวัฒนธรรมไทย ในมิติทางวัฒนธรรมที่เป็นโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ที่โดดเด่นในแต่ละภูมิภาค ของประเทศไทย

ผู้เชี่ยวชาญที่ได้ทำการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามในการทำวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นคนที่ประกอบอาชีพเป็นศิลปินอิสระ และอาจารย์พิเศษในระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยในพื้นที่นั้นๆ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแสดงออกของงานศิลปกรรมของแต่ละภูมิภาคไว้ว่า ภูมิภาค ภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลต่อวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การแต่งกาย ภาษา และดนตรี ซึ่ง สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ที่กล่าวมาจะซึมซับและสอดแทรกอยู่ในจิตใจของคนนั้นๆโดยไม่รู้ตัว ผู้เชี่ยวชาญที่มี ภูมิสำเนาในภูมิภาคนั้นจะมีการแสดงออกที่เฉพาะตัว เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ(2552) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ มีผลต่อ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้คน ส่วนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นเป็นปัจจัยที่เกิดจาก การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นหมู่บ้านในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีการสร้างสรรค์ กฎระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อในสังคมร่วมกัน จากข้างต้นก็สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ภูมิสำเนาที่แตกต่าง กันทำให้ส่งผลต่อการแสดงออกทางด้านความคิด ซึ่งมีผลต่อรูปแบบทางศิลปกรรมของแต่ละภูมิภาคด้วย

รายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นรายวิชาที่มีความสำคัญต่อนักศึกษาศิลปะทุกคนเป็นอย่างยิ่ง จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ในปัจจุบันมีการเรียน เนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์พื้นฐานเป็นสำคัญอยู่แล้ว แต่ในขณะที่มิติทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ วัฒนธรรมในประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีสืบต่อกันมาช้านาน การเข้ามาของวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นสิ่งที่ดีจะไม่ทำให้ศิลปะไม่ตายด้าน แต่ในขณะที่เดียวกัน เราจะต้องมี ความรู้สึกจริงจังในวัฒนธรรมของเราเสียก่อนที่จะนำวัฒนธรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการ ศึกษาจุดเด่นทางองค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคนั้น จะเป็นการลงลึกไปถึงโครงสร้างทาง ศิลปะของวัฒนธรรมนั้น ๆ สามารถเข้าใจ และ แสดงออกมาในผลงานได้อย่างชัดเจนมากขึ้นกว่าการวาดภาพ หัวข้อวัฒนธรรมธรรมดาทั่วไป การเรียนองค์ประกอบศิลป์ในรูปแบบเดิมๆจึงควรได้รับการพัฒนา โดยสอดคล้อง กับทฤษฎี Post Modern ซึ่งอธิบายไว้ว่า Post Modernเป็นยุคที่ปฏิเสธสิ่งเดิม ๆ ในยุคmodern โดยเน้น เสรีภาพและอิสระของบุคคล ไม่เชื่อในโลกของความจริง ไม่เชื่อเรื่องความเป็นสากล เพราะเชื่อว่าแต่ละคนแต่ละวัฒนธรรมนั้นมีเหตุผลของตัวเองซึ่งจะเห็นได้ว่าPost Modern จะให้ความสำคัญกับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับ วัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการ ประเทศไทยในทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้ 4 ภูมิภาค ในแต่ละ ภูมิภาคล้วนมีความแตกต่างกัน เช่น ประเพณี รูปแบบของสถาปัตยกรรม การแสดง ดนตรี โดยเฉพาะงาน ศิลปกรรมด้านต่าง ๆ ล้วนมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัด องค์ประกอบศิลป์จึงไม่จำเป็นจะต้องบรรจุเพียงความรู้พื้นฐานทางองค์ประกอบศิลป์เพียงอย่างเดียว สามารถ

ให้ความสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรม เอกลักษณะที่โดดเด่นในแต่ละภูมิภาคลงไปได้ ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าใน 4 ภูมิภาคนั้น ล้วนมีความแตกต่างในเรื่องของโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆได้ จึงเห็นว่าการเรียนองค์ประกอบศิลป์ในปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมให้มากขึ้นกว่าการกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับวัฒนธรรมลงในผลงานในแบบเดิมๆ การพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นรายที่วิชาที่ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาให้ การเรียนองค์ประกอบศิลป์นั้นครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น ดังที่ สจ๊วต อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนารายวิชาที่มีความหมายที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และ อีกประการหนึ่ง คือ ทำให้เกิดขึ้น จากแนวคิดของนักการศึกษาในการพัฒนารายวิชาจึงสรุปได้ว่า การพัฒนารายวิชาให้เหมาะสมกับผู้เรียนจะต้องประกอบไปด้วย การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหารายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน และการประเมินผล และจะต้องครอบคลุมเนื้อหาสาระที่หลากหลายและครบถ้วน

รายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์จึงประกอบไปด้วย จุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบไปด้วยความรู้ความเข้าใจทักษะทางองค์ประกอบศิลป์พื้นฐานและเพิ่มจุดประสงค์เกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น คือ กำหนดให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติที่มาและความสำคัญของวัฒนธรรมและกำหนดให้ศึกษาวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคแล้วนำมาสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของแต่ละภูมิภาคได้ เป็นต้น เนื้อหารายวิชา นอกจากความรู้พื้นฐานขององค์ประกอบศิลป์แล้ว จะต้องมามีประวัติ ที่มา ความสำคัญ เอกลักษณะที่โดดเด่นของวัฒนธรรมทั้ง 4 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยจากการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน โดยผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นเพราะสภาพภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน อุณหภูมิอากาศ อาชีพ และความเป็นอยู่ ทำให้ส่งผลต่อการแสดงออกของงานศิลปกรรมของที่นี่ ๆ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนและสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้น นอกจากเรียนในห้องเรียนแล้ว ครูผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่า การเรียนนอกสถานที่ การไปทัศนศึกษา การได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจริง ไปสัมผัสของจริงนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับ อำไพ ติรณสาร(2536) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) ไว้ว่า ลักษณะการสอนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่าง เช่น การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่าง ๆ โดยใช้การทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะและความเข้าใจได้มากกว่าการสอนแบบเน้นการกำหนดผลสำเร็จของการสอนแน่นอนไว้ล่วงหน้าและ การสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) เป็นการสอนที่จัดขึ้นเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้กับการทำงานศิลปะกล่าวคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้ นั้น นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง การทำความเข้าใจจักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตนเอง การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ สุดท้ายด้านการวัดและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่าการได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้วิเคราะห์ วิจัยผลงาน

ศิลปะของตนเองและของเพื่อนนั้น จะช่วยให้รู้ว่าผู้เรียนนั้นมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบศิลป์ของตนเอง และของเพื่อน รวมถึงมีความเข้าใจลึกซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมด้วย

การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ในปัจจุบันมีการเรียนองค์ประกอบศิลป์พื้นฐานเป็นสำคัญ การฝึกปฏิบัติจะเน้นไปที่ตัวผลงาน ในขณะที่เรื่องราวของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สอดแทรกเข้ามาตามความเหมาะสม หรือ ความสนใจของผู้เรียนเท่านั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ในวัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน และมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงตัวตนของภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งองค์ความรู้ในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์ที่ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ออกมาจากงานศิลปกรรมและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค จึงมีงานวิจัยที่สอดคล้องเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ในงานศิลปะ หรือ วัฒนธรรม เช่น งานวิจัยของ มงคล ไชยวงศ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบศิลป์จากภาพประกอบแนวประเพณีไทย ระหว่าง พ.ศ. 2492-2544 งานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่า ได้มีการศึกษาองค์ประกอบศิลป์ในภาพวาดแนวประเพณี ซึ่งเล็งเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องศึกษา เกี่ยวกับภาพวาดแนวประเพณีไทยเพื่อให้ได้รูปแบบและโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ของภาพวาดแนวประเพณีไทย นอกจากนี้ยังพบว่าในต่างประเทศ ก็มีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ในวัฒนธรรมของศาสนาอื่นไว้ด้วย เช่น งานวิจัยของ Oweis, Fayeq Saleh (2001) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง The elements of unity in Islamic art as examined through the work of Jamal Badran. เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบรวมของศิลปะของอิสลาม การตีความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ ในศิลปะกับความเชื่อด้านพิธีกรรมทางศาสนา โดยศึกษาผ่านศิลปะลวดลายและสถาปัตยกรรมของสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอย่างมัสยิด เป็นต้น การรวบรวมเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ 4 ภาคแล้วนำมาเพิ่มลงในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์นั้น จะทำให้ผู้เรียนได้มีความรู้รอบด้าน เพราะ นอกจากจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของภาคอื่นๆผ่านองค์ประกอบศิลป์แล้ว ยังได้เรียนรู้ประวัติ ที่มา หรือวิถีชีวิตของคนในภูมิภาคนั้น ๆ ด้วย จุดมุ่งหมายหลักของการบูรณาการทางวัฒนธรรมลงในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์นั้น เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน รู้และเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยอย่างลึกซึ้ง ลงลึกไปถึงโครงสร้างทางองค์ประกอบศิลป์ของงานศิลปะและวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้น ๆ เพื่อที่จบไปเป็นครูที่สามารถสอนนักเรียนทั่วประเทศด้วยความรู้ลึก รู้จริง เข้าใจในโครงสร้างทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ทำให้เกิดการพัฒนารายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม หลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ในมิติทางวัฒนธรรม ควรมีการประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่น เช่น รายวิชาที่เกี่ยวกับการออกแบบต่างๆ เช่น การออกแบบเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

2. รายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ควรนำไปทดลองใช้สอนจริงและเก็บผลเพื่อดูว่า รายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริงและสามารถทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยได้มากขึ้นหรือไม่อย่างไร เนื่องด้วยระยะเวลาในการทำงานวิจัยมีจำกัด จึงไม่สามารถนำไปทดลองใช้ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ และนิสิตนักศึกษาศิลปศึกษา แล้วนำมาพัฒนาเป็นรายวิชาการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติวัฒนธรรม โดยหวังว่าในครั้งต่อไป รายวิชาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น จะสามารถนำไปทำการจัดการเรียนการสอนสำหรับนิสิตนักศึกษาหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีได้ต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ข้าคม พรประสิทธิ์. (2549). *วัฒนธรรมบรรเลงเพลงภาคเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).

สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลุด นิมเสมอ. (2557). *องค์ประกอบของศิลปะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

น.ณ ปากน้ำ. (2550). *ความงามในศิลปะไทย*. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

ทิตินา แคมมณี. (2556). *รูปแบบการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2549). *องค์ประกอบศิลป์ 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สามลดา.

มงคล ไชยวงศ์. (2547). *การศึกษาองค์ประกอบศิลป์จากภาพประกอบแนวประเพณีไทยระหว่าง*

พ.ศ. 2492-2544. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์.

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทย์ พิณคันเงิน. (2547). *ประยุกต์ศิลป์ของไทย*. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์.

วิรุณ ตั้งพรเจริญ. (2552). *วิสัยทัศน์ศิลปวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร:

ศูนย์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สงัด อุทรานันท์. (2532). *เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6).

กรุงเทพมหานคร: มิตรสยามการพิมพ์.

สุมาลี เอกชนนิยม. (2548). *ชูบแต่้มในลิมอีสาน : งานศิลป์สองฝั่งโขง* กรุงเทพมหานคร: มติชน.

“หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.”. สืบค้นจาก:

<http://www.curriculum51.net/>

เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ. (2552). *ประวัติศาสตร์ ป.6* . (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร:
อักษรเจริญทัศน์.

อำไพ ตีรณสาร. (2536). ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. *วารสารครุศาสตร์*, 22(1), 64 – 76.

ภาษาอังกฤษ

Mittler G. A. (1994). *Art in focus aesthetics criticism history studio*. New York:
Glencoe McGraw-Hill.

Oweis, F. S. (2001). *The elements of unity in Islamic art as examined through the
work of Jamal Badran*. Ph.D. Perpustakaan University Malaya.